

SANAT EĞİTİMİNDE KAMUSAL ALGI, KAMUSAL DİYALEKTİK*

Hasbi ASLAN**

Öz: Sanat, bireye düşünceleri ve yaşantıları yolu ile kültürel adaptasyonu sağlayan bir olgudur. Birey ve toplumu kurgulayan kültürel bağlamları Walter Benjamin'in (1995) sözünü ettiği teknik gelişmelerin algısal etkileri ve tüketim olgusuyla günümüz bireyine atfedilen fenomenizmin öngördüğü yaşam biçimleri sanat ve eğitime yönelik dönüşümlere yön vermek için yeterlidir. Bu araştırmada, Türkiye'de merkezi sınavlarla biçimlendirilen eğitim sürecinde orta öğretimdeki görsel sanatlar eğitiminin kamusal algı düzeyi incelenmiştir. Araştırma evreninde Samsun'da Anadolu Lisesi ve Ticaret Lisesi'nde öğrenim gören, ortaöğretim çağındaki bireylerin görsel algı, görsel iletişim, okuryazarlıklar, görsel kültür, estetik, tasarım, endüstriyel tasarım, medya, sanat ve eğitimi ile renklerin günlük yaşamdaki önemi hakkındaki bilişsel düzeyleri ve deneylerinin anket yöntemi ile ölçülmesi amaçlanmıştır. Araştırma sonuçları, Türkiye'nin sanat eğitiminin sadece yetenekle ilişkili görülen naif algısı ve hobi öngörüsünü dönüştüremeyen muhafazakâr yapısı, pedagojiye ek olarak kültürel ve endüstriyel gelişmelerin gerisinde kalan bir toplumsal algıyı yansıtması bakımından değerlendirilmesi gereken ipuçlarını ortaya koymaktadır. Bu bakımdan araştırma, ülkemizdeki kurumsal ve kamusal sanat eğitiminin düzeyi ve diyalektik açısından yapılabilecek değerlendirmelere katkı sağlayabilecek sonuçları kapsamaktadır.

Anahtar Sözcükler: Sanat, sanat eğitimi, görsel sanatlar eğitimi.

* Kısmen geliştirilen bu yazı Mayıs 2014'de Eskişehir'de Anadolu Üniversitesi tarafından düzenlenen 'Uluslararası Sanat Eğitimi Sempozyumu'nda bildiri olarak sunulmuştur.

** Yrd.Doç.Dr.; OMÜ Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Öğretim Üyesi.

PUBLIC PERCEPTION, PUBLIC DIALECTIC IN ART EDUCATION

Hasbi ASLAN*

Abstract

Art is a concept that provides the cultural adaptation via the individual's thoughts and life experience. Cultural contexts constructing individual and society are enough to guide the transformations oriented art and education of the life styles that were predicted by fenomenism that attributes contemporary individual with perceptual effort and consumption concept of technical developments mentioned by Walter Benjamin (1995). In that study, the public perception level of the art education in Turkey during high school period that is formed by central exams, was analysed. In the world of this study, that being evaluated the tests and cognitive levels about the importance of colours in the daily life and also visual perception, visual communication, literacies, visual culture, aesthetic, design, industrial design, media, art and its education of the individuals who are in the age of high school ,who attend to Anatolian High School and Trade High School in Samsun, with the survey method are aimed. The results of the study express the clues that are needed to be evaluated in terms of reflecting a social perception that is outdated by the cultural and industrial improvement in addition to pedagogy and also in terms of the perception of Turkey's art education that is associated with only talent and the conservative structure that can't transform the hobby prediction. Therefore, that study includes the results that will be able to contribute the possible evaluations which will be done for the institutional and public art education level and dialectic in our country

Keywords: Art, art education, education visual arts

I. Giriş

Türkiye'de sanat eğitiminin sadece yetenekle ilişkili görülen naif algısı ve hobi ön-görüsünü dönüştüremeyen muhafazakâr yapısı, pedagojiye ek olarak kültürel ve endüstriyel gelişmelerin gerisinde kalan bir toplumsal kültürü yansıtması bakımından incelenmesi gereken bir konudur. Sanatın ilgili olduğu çoklu disiplinlerin yapısındaki bağlamsal ilişkilere ve gelişmeler doğrultusunda, Batı'daki algısı oldukça farklıdır. Görsel kültür, kültür endüstrisi, kültür eğitimi, okuryazarlıklar sanat eğitiminin pedagojik ve çoklu disiplinlere dayanan kozmopolit yapısındaki dönüşümün eksenini olarak gelişme gösterirken, Türkiye'de sanat eğitimine ilişkin kamusal algı, böylesi bir

* Asst. Associate Professor, Ondokuz Mayıs University, Faculty of Education, Department of Fine Arts Education

kültürel dönüşümün pedagojik yansılarını ülkemiz açısından henüz erken olduğunu göstermektedir. Algnın görme ile olan potansiyel ilişkisinin öğrenme stratejilerindeki etkisi düşünüldüğünde, böylesi bir sorunu aşmayı öngören toplumsal algı yönetimlerini geliştirip, diyalektik olarak çözümlemelerde bulunmak gerekmektedir.

Eğitim, öğrenme ve yaşam pratikleri birbirleriyle bağlam oluşturan olgulardır. Bu bağlam genel ve özel anlamlarıyla yetişme çağındaki bireyin kimliğini kurgulamadaki önemi düşünüldüğünde çok şey ifade ederler ve sürdürülebilir bilişsel ve duyuşsal yeterliklerle ilişkilidirler. Bu yeterliklerin oluşumunda sanat ve eğitiminin önemi yadsınamaz. Kurumsal olarak üst düzey algı sonucunda oluşan sanat eğitimi programlarının ortaöğretimde seçmeli ders olarak öngörülmesi ve 40 dakikalık bir ders saatine sığdırılması, sanat eğitimine yönelik kamusal algı düzeyi ile ilgili bir sentez oluşturulabilir. Medya ve buna bağlı olarak gelişen özellikle dijital teknolojiyle günlük yaşamı görsel tüketimlere meyleden kitle için sanat eğitimi yaşadığı dünyayı anlama ve anlamlandırma için gerekli bir olgudur. Burada, Friedrich Nietzsche'nin sanatsız bir hayatın hata olduğuna yönelik öngörüsünü (2012, 210) sanatın insanın manevi ve kültürel gelişimine etkisi nedeniyle geliştirdiği belirtilebilir. "Yaşamın içinden çıkan bir insan etkinliği olarak sanatın insanlıkla yaşıt olduğunu söyleyebiliriz" (Bozkurt, 2013, 15). Algıları yöneten, günlük yaşama ve düşünceye yön verebilen görsel üretimler, üretilen ve paylaşılan kültürü de dönüştürmüştür. Kültüre ve sanata atfettiği iddialı saptamalarında Nietzsche hatta kültürün, kültür araçları yüzünden ölüm tehlikesinde olduğu bir zamanda yaşadığımızı da belirtir (2009, 73). Öncelikle medya ve iletişim teknolojilerinin teknik olanakları ile tüketim tercihlerinin ortaya koyduğu böylesi bir karmaşada, kültürel üretimlerin popüler tüketim unsurlarını önemsememiz gerekmektedir. Büyük ölçüde görselleşmekte olan kültürel alanlar görsel kültürü bir olgu olarak oluşturmuş ve çözümlenmesini gerektirmiştir. Günlük deneyimlerin tekniğin olanakları ile görselleştiği çağımızda kitlelerin sanatla ilişkisi de bununla ilişkili olarak yön bulmaya başlamıştır. Bu durumda görsel çağın medya ve iktidarı belirli ölçülerde sanatı kullanırken; kamusal anlamdaki sanat eğitiminin modern yapısını da algısal olarak dönüştürmek zorunda olduğumuzu düşünmek durumundayız.

Sanat eğitiminin bireyin fiziksel gelişimine ek olarak, duygusal, ruhsal, zihinsel ve sosyal katkıları tartışılmaz öneme sahiptir (bkz. Gardner, 1990, 1). Son yıllarda sanatın sosyal yaşamdaki önemine ilişkin öngörüler oldukça artmıştır. Yaşamın erken dönemlerinde elde edilen bilgilerin hayatın genel dokusu içinde özel bir yeri bulunmaktadır (bkz. Gardner, 1990, 1,2). "Bilimsel öğretinin klasikleri, sanatın sınırsız bilgisel yetilerine ve sanatın insani bilgilerin zenginleşmesinde oynadığı role büyük önem verirler" (Ziss, 2009, 37). Bilgi ve kültüre etkisi bakımından sanat eğitimi bağlamında görsel tasarım ve iletişim unsurlarının mevcut durumunu sosyolojik ve pedagojik yönlerden önemsemek ve bu konuda güncel ve geleceği öngörülerde bulunmak konumuz açısından önemlidir. Çağımız bireyinin günlük yaşamındaki görsel deneyimlerini sanat eğitimi bağlamında ele alacak olursak; mevcut sanat eğitiminin doğasını önem-

li ölçüde etkileyen görsel kültürün, görsel deyimlerin ve görsel iletişimin toplumsal deneyimlerin kültürel ve küresel çerçevesini yansıttığı görülecektir. Bireyleri kendi kültürüne ve insanlığın ortak değerlerine bağlayan bir değer olarak ele alabileceğimiz sanat eğitiminin özellikle ülkemizdeki algısına ilişkin bakış açılarının ve program yapılanmalarının gözden geçirilmesini öngören çalışmaların varlığı sevindirici olsa da kamusal algının halihazırdaki durumu önemli bir sorun olarak görülmektedir.

1.1. Merkezi Sınavların Gelecek Vaadinin Pedagoji ve Sanatsal Kültüre Etki Olanakları

Kültürel gerekçelerin ve bileşenlerinin sosyal bilimlerle olan ilişkisi her geçen gün önem kazanmaktadır. Bu anlamda sosyal bilimlerin son derece önemli bir dalı olan sanat eğitiminin ve kültürünün birey tarafından ne ölçüde özümsemiştiği günümüze ait veriler doğrultusunda tartışılabilir. Çoklu disiplinler bağlamında sanat eğitimi ile ilişkilendirilebilecek pedagojik alanların gösterdiği bütünleştirici bağlamlar ve bileşenler, sosyal bilimlerin sanat eğitimi meylettiği şekilde bir öngörüğü gerekli kılabilir. Böylesi güncel görünen bir değerlendirmeden önce, son derece ironik görünse de ülkemizin sosyo-kültürel yapısına bağlı olarak merkezi sınavlar dolayısıyla istikbal bağlamı beklentilerin ve pedagojik çabaların, sanat ve eğitimi geri plana ittiğine dair görüşleri artırdığına değinmek gerekmektedir. “Ülkemizde kuramlar açısından sanat eğitimine henüz tam anlamıyla yönelinmemiştir” (San, 2003, 207).

“Bir resim bin kelime değerindedir” (Bamford, 2003, 2) şeklinde ifade edilen ve büyük ölçüde günümüzün günlük yaşam deneyimlerini özetleyebilen Amerikan Atasözünü pedagojik olarak okumak ve bu sözün kültürel yansımalarını ele almak konumuz açısından kritik öneme sahiptir. “Çağdaş dünyada insanın içinde bulunduğu durum, bir panayır tiyatrosunda, aynalar arasında umarsız bir biçimde şaşkına dönmüş bir müşterinin durumuna benzer” (Ziss, 2009, 26). Günümüzün görsel deneyimleri büyük ölçüde görsel sanat eğitimi yapılanmalarına ilişkin bir değerlendirmeyi ve görsel zekâyı önemsemektedir. Böylesine bir yaklaşım ülkemizdeki görsel sanat eğitiminin tarihsel köklerinin temelinden pedagojik gelişiminin özüne ve güncele dair derin bir kavrayış sunarken, sanat eğitiminin günlük yaşamdaki toplumsal dil ve tercih edilen görsel iletişim ile olan ilişkisini de açıklayacaktır. Ülkemizde eğitimde ve kültürde görsel muhayyilenin öneminin tam olarak anlaşıldığı söylenemez. Hâlen ortaöğretimde seçmeli olarak okutulan görsel sanat eğitimi yönelik mevcut algılamaların varlığında; bu dersin hobi olarak görülmesi, yetenekle ölçülendirilmesi, düşüncenin, yaratıcılığın, estetik düşüncenin, tüketim estetiğinin ve kültürel yönelimlerin tümü için böylesi bir disiplinin sağlayabileceği pedagojik olanaklardan vazgeçmek anlamına gelmektedir.

Bilginin ve kültürün transferleri, tüketimin ve iletişimin ritüelleri ile günlük yaşamın teknolojik ve endüstriyel tasarımları neredeyse bütünüyle görsellik üzerinden yürütülmektedir. Günümüz itibarıyla tarif etmeye çalıştığımız bir bireyi bu unsurların

en az biri olmadan özetlemek neredeyse imkânsız gibidir. “Günümüz toplumunun, belirtilen en belirgin özelliği, bir gösteri toplumu oluşudur. Değerlerin, kurumların, insanı ilişkilerin sahtelediğini, yapaylaştığını vurguluyor, ciddiye alınan her kuramcı ve düşünür. Sanat eğitimi bu farkın görülmesini sağlar. Önemli olan da, çoğulculuk açısından budur. Sanatın toplumsal projeye koparılmaz bağları vardır” (Oktay, 1995, 17,18). Bireyi yaşadığı hayatı özümsemesini sağlayan, okuryazarlık, analitik bakış ve bilişsel yeterlik gibi unsurlar yaşam için gerekli olan süreçlerdir. Çağın popüler kavramları, tüketimleri, iletişim ve bildirişim araçları ile karmaşık bir görüngü iklimi ortaya çıkarmaktadır. Bilgi edinme ve iletişim teknolojileri, günlük yaşam deneyimleri ve tüketim tercihleri karşımıza çok kimlikli bir bireyi profilini çıkarmaktadır. Sanat kültürel platform olarak her dönemin tanımlayıcısı olmuştur. Sanatlar yoluyla çağı okumak, tanımlamak ve gerçekliğini yansıtabilmek yöntem bilimsel olarak açıklanabilmiştir. Günümüz açısından, sanatın yaşadığımız dönemdeki evrimleşmesi ve kültürel bir yaşantı olarak yasalarının içselleştirilmesi, günlük yaşam modelleri ve eğilimlerini anlayıp formüle etmedeki rolünü -kamusal öğreti olarak- yeterince özümsememiz gerekmektedir. “Sanat toplumsal bilincin bir biçimidir. İnsanlar kendi öz yaşamlarının, kendilerini çevreleyen dünya karşısındaki tavırlarının ve toplumsal çalışmalarının bilincine sanat yoluyla varabilir” (Ziss, 2009, 23). Sanatı toplumsal bilincin ve dünyanın manevi ve pratik özümsemesinin bir biçimi olarak gören anlayışlar az değildir. Gerçekliğin algısına etki eden unsurlarla kamusal eğitim ve alandaki belirsizlik, sanat eğitimi açısından da değerlendirme konusudur. Kamusal algıyı yönlendiren bilişim ve medya teknolojilerine aşınayız. Bununla birlikte sanat eğitime yönelik kamusal algıyı yönlendiren en önemli etkenlerden birisi de ülkemizdeki merkezi sınav sistemleridir. Sanat eğitime yönelik geleneksel algının önemli bir bölümü birey istikbalinin merkezi sınavlardaki başarılarıyla şekillenebileceği yönündeki naif algıdır.

1.2. Türkiye’de Görsel Sanatlar Eğitimi Stratejisi

Sanat eğitime toplumsal ve stratejik bir değer biçmek ve ders programlarındaki yerini konumlandırmak için pedagojik olarak birçok potansiyel üzerinde durulabilir. Sanat eğitiminin müfredattaki yeri ondan beklenen pedagojik ve kültürel içeriklerin öngörüsüne göre konumlandırılabilir. Buna örnek olarak, Türkiye’de eğitim programlarındaki konumu kamusal algı tarafından belirlenen ve giderek rasyonel temellerden uzaklaşan bir sanat eğitimi manipülasyonundan söz edebiliriz.

Günümüzde çağdaş pedagojik anlayışların hedefinde, demokratik, yaratıcı, üretici, eleştirel ve çok yönlü düşünebilen, çoklu okuryazarlıklar yeteneği gelişmiş, öğrenmeyi öğrenen ve problem çözme yeteneği gelişmiş bireyler vardır. Modern sanat eğitimi kuramları büyük ölçüde çoklu disiplinlere dayalı bütünleştirici program içerikleri önermektedir. Öğrenme ve öğretme yaklaşımlarını destekleyen, kültürel gelişmeye katkı sağlayan, sağ ve sol beynin faaliyetlerini aktif kılabilen bir sanat eğitimi mümkün kılabilen modern pedagojik süreçler mevcuttur. “Çağdaş sanat eğitimi, temelde sanatsal etkinlikler yoluyla bireylerin ve toplumun içinde yaşadıkları çevreye duyarlı

olmalarını sağlamaya, çevresi ile yararlı bir etkileşim içine girebilmelerine, estetik ihtiyaçlarını karşılamaya, ürün ortaya koyabilme ve yorumlama güdülerini doyurmaya, yaşantılarını daha anlamlı hâle getirebilmelerine imkân vermeye yöneliktir” (Buyurgan ve Buyurgan, 2012, 29). Sanat eğitimi kuşkusuz bireyin kendini tanıması ve bunu toplumla paylaşmasının evrensel değerlerini ve bununla ilgili süreçleri gösterir.

1900’lü yılların başından -hatta cumhuriyet dönemi öncesi 1883’te kurulan Güzel Sanatlar Akademisi’nden- günümüze sanat eğitimindeki teorik ve uygulamaya dönük gelişim evreleri ve müfredat içeriklerinden ziyade, her dönemde sanat eğitime karşı toplumsal algıya yönelik ilgi ve yaklaşımların fazla değişmediğini görmekteyiz. “Okullarda verilen sanat eğitiminin yerleşmiş bilinci aşamadığı gözlenmektedir” (Uysal, 2005, 43). Türkiye’de sanat eğitime yön veren politikalar daima Batı eksenli olduğu görülür. Özellikle 1900’lü yılların ikinci çeyreğinde sanat eğitimi programındaki hedeflerin bilişsel, duysal ve psikomotor davranışlar açısından katkısı önemsenerek düzeydedir. Buna göre programların zenginliği dikkati çekse de sanat eğitime yönelik toplumsal algı için aynı şey söylenememektedir. Sanat eğitiminin gelişme evrelerinde toplumsal algının oluşmasında ülkemiz açısından; kültürel etkenler, ekonomik etkenler, politik etkenler, yönetsel etkenler, çevresel etkenler, bireysel ve eğitim programlarının yapılandırılmasına yönelik etkenlerin vurgulanması gerekir.

Kuramsal, kurumsal ve konumsal açılardan incelendiğinde Türkiye’de görsel sanatlar dersinin, yürürlükte olan lise öğretim programlarının tümünde seçmeli ortak zorunlu bir ders olduğu görülür. MEB, Ortaöğretim Kurumları “Haftalık Ders Çizelgeleri” hakkında 20.07.2010 tarih ve 76 sayılı kararında; “Seçmeli dersler, ortaöğretim öğrencilerinin ilgi ve istekleri ile hedefledikleri yükseköğretim programlarını dikkate alarak seçebilecekleri derslerdir” açıklaması yer alır (MEB, 2010). Bu doğrultuda seçmeli derslerin öğrencilerin öğrenim gördükleri bölümler -ağırlıklı olarak gördükleri dersler için- kullanabilecekleri ve işgal edebilecekleri saatler olarak seçildiği görülür. Bugüne kadar resim dersi olarak algılanan ve programlarda bu şekilde yer alan görsel sanatlar dersinin bu isimle anılması da çok yenidir. Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı, 31.12.2009 tarih ve 338 sayılı kararı ile Ortaöğretim Görsel Sanatlar Dersi (9, 10, 11 ve 12. Sınıflar) Öğretim Programı’nı hazırlatarak 2010-2011 öğretim yılından itibaren uygulamaya koymuştur (MEB, 2009). Gerek ismi, gerekse uygulanma olanakları bakımından kültürel katkılarının içselleştirilmesinin önemsenmediği görsel sanatlar dersine yönelik bakış açılarının kuramsal ve kurumsal algı sonuçları, farklı biçimlerde okunabilir. Seçmeli ders olması ve ders süresinin 40 dakika olması ders algısına yönelik yaklaşımların olumsuzluğu, not olarak görülmesi ve en önemlisi de günümüz ve gelecekte bilişsel ve düşünsel yeterlik için gerekli bir eğitim olduğuna yönelik bilincin henüz yerleşmemiş olması bu okumaların merkezinde yer alan bir tartışma konusudur.

Anadolu Liselerinde günümüz itibarıyla okutulan görsel sanatlar haftalık ders sayısı ve sürelerini incelediğimizde çelişkili sonuçlara karşılaşılmaktadır. Bireyin ve toplumun sosyal zekâsına etki edebilen, toplumsal önemi tartışmasız, çağdaşlaşmanın

öncüsü olarak görülen sanat eğitiminin bir saatlik ve 40 dakikalık ders olarak etkisizleştirilmesi; trafik, sosyal etkinlik, gibi seçmeli derslerle bir görülmesi oldukça garipsenebilecek bir durumdur. Oysa, sosyal etkinlik (haftada 2 saat), girişimcilik, ekonomi, işletme, trafik ve ilkyardım dersleri lise son sınıflarda amacı dışında diğer dersler tarafından üniversiteye hazırlık amacıyla kullanılmaktadır. “Resim-iş dersleri boş zaman uğraşısı konumunda görülmekte ve kimi zaman kendi dışındaki alanların uygulama alanı olmaktadır” (Uysal, 2005, 43). Bana ek olarak derse verilen değer ölçüsünün öğrencilerine de yansıdığı söylenebilir. Türkiye’de öğrencisinin okul başarısını ve davranışlarını öğrenmek için okulu ziyaret eden veli birçok branş öğretmeni ile görüştüğü gibi, görsel sanatlar öğretmeni ile görüşme ihtiyacı duymamaktadır. Bu durum araştırmamızın bir diğer sosyal ve pedagojik boyutunu yansıtmaktadır. Bütün bunlara ek olarak; ulusal ve uluslararası yarışmalara karşı öğrencilerimizin ilgi, istek ve katılma potansiyellerinin yok denebilecek kadar az olması da Türkiye’de sanat eğitimi stratejisinin boyutlarını ortaya koyması bakımından yeterlidir. 40 dakikalık seçmeli bir ders olan görsel sanatlar eğitiminden söz ederken liselerde sosyal etkinlik, ve girişimcilik gibi seçmeli dersler için ayrılan zamanın sanat eğitime kazandırılmasının gerektiğini önemsememiz gerekmektedir. Böylece görsel sanatlar eğitimi dersinin ülkemizdeki gelişimi ve düzeyi gözden geçirildiğinde; sınırlı da olsa akademik olarak bazı üniversitelerde ders programları arasına giren görsel kültür, kültür endüstrisi ve görsel okuryazarlık gibi sanat eğitimi kapsamına giren ve aynı zamanda epistemolojik bir karakteri içeren çağdaş pedagojik disiplinlerin günümüz bireyleri için önemsenmesi gereğinden hareketle, bilgi ve deneysel uygulamaları gerektirecek şekilde orta ve lise düzeyine de indirgenmesi gereken disiplinler olarak düşünülmesi mümkündür. Böylece bir yaklaşım son derece değişken ve karmaşık sistemlerle karşı karşıya kalan ve gerçekle sanal arasında sıkışan birey açısından -çağdaş eğitim ve teknolojik anlayışların öngördüğü bireyin pedagojisinde- görsel sanatlar eğitiminin dönüşümünün ortaya koyduğu bir sentez olarak algılanabilir.

1.3. Avrupa’da Tüm Çocuklara Öğretilen Görsel Sanatlar ve Müzik Dersi

Öğrenme hedeflerinden yola çıkarak, sanat eğitiminin çocuklarda sadece ilgili alanlardaki yaratıcılıklarını geliştirmeyi değil aynı zamanda bireysel ve sosyal becerileri de pekiştirebildiği sonucuna varılmaktadır.

Avrupa ülkelerinde sanat eğitime yönelik kamusal algının Türkiye’dekinin aksine çok daha modern olduğuna tanık oluyoruz. Birçok Avrupa ülkesinde görsel sanatlar ve müzik dersleri bizdeki gibi seçmeli olmayıp, zorunlu eğitimin bir parçası olarak öğretilmektedir. Buna ek olarak el işi, drama ve dans gibi derslerin de Avrupa ülkelerinin önemli bir bölümünde zorunlu ders olarak verildiği görülmektedir. Baştan ikisi genel olarak sanat odaklı olmayan bir başka dersin içinde verilir; bunlar sırasıyla edebiyat ve beden eğitimidir. Ondan fazla ülkede, medya sanatları adı altında dersler verilmektedir. Çok azında ise mimari dersi sunulmaktadır.

Tablo 1: Farklı sanat derslerinin ulusal müfredattaki yeri, ISCED 1 ve 2, 2007/08 (Kaynak: Eurydice)

Resmi kaynaklara göre sanat eğitimine ayrılan zaman açısından, neredeyse Avrupa ülkelerinin yarısına yakını ilköğretimde yılda 50 ila 100 saat arasında bir eğitim süresini sanat eğitimine harcamaktadırlar. Alt orta öğretimde öğretim saati biraz daha düşük olsa da 25 ile 75 saat arasında sanat eğitimi yapılmaktadır. İlköğretimde sanat eğitimi derslerinin saati dil öğretimi, matematik, fen bilimleri ve sosyal bilimler ders saatinden daha düşüktür, fakat ülkelerin büyük bir çoğunluğunda sanat eğitimine yabancı dil öğretimi ve beden eğitimi derslerinden daha fazla zaman ayrılmaktadır. Ne var ki, alt orta öğretim seviyesinde, sanat konularına ayrılan ders saatinin diğer konu alanlarıyla karşılaştırıldığında azaldığı görülmektedir. Ortaöğretim seviyesinde ülkelerin büyük bir çoğunluğu sanat eğitimine dil eğitimi, matematik, fen ve sosyal bilimler dersleriyle yabancı dil öğretimi ve beden eğitimi derslerinden daha az zaman ayırmaktadırlar.

Görüldüğü üzere sanat eğitiminin genel hedefleri tüm Avrupa ülkelerinde aşağı yukarı aynıdır. Bu hedefler; 'sanatsal beceri, bilgi ve anlayış' 'eleştirel yaklaşım', 'kültürel miras', 'bireysel ifade/kimlik', 'kültürel çeşitlilik', ve 'yaratıcılık' olarak tanımlanmaktadır. Oldukça ilginçtir ki, 'sanat ve yaşam boyu öğrenme/hobi' sadece 15 ülkenin müfredatında ele alınmıştır. Sanatın sosyal becerileri, bireysel olgunlaşmayı eğlence ve mutluluk deneyimleriyle kazandırdığından ülkelerin büyük bir bölümünde sanat eğitimi aynı zamanda bireysel ve duygusal gelişimi de hedeflemektedir. (Eurydice, 2007-08, 2). Sanat eğitiminin Avrupa ülkelerindeki ders saati ortalaması, konu alanları ve genel hedefler bakımından elde ettiği düzeyin Türkiye'ye göre oldukça yüksek olduğu dikkatlerden kaçmamaktadır.

II. Yöntem

2.1. Araştırma Evreni ve Örneklem

Nicel araştırma yöntem ve teknikleri kullanılarak gerçekleştirilen bu çalışmada Samsun-Çarşamba Ali Fuat Başgil Anadolu Lisesi ile Ticaret Meslek Lisesi'nde öğrenimlerini sürdüren (9,10,11,12. sınıflar) 400 öğrencinin örnekleminde, soru formuna bağlı ve yüz yüze görüşmeye dayalı anket tekniği kullanılmıştır. 2013 Mayıs ayı içerisinde gerçekleştirilen araştırmanın klasik anlamdaki bir Anadolu Lisesi ve bir Meslek Lisesi'ndeki 9 ile 12. sınıflar arasından seçilmesinin gerçekçi yanı, akademik anlamda merkezi sınavlarla kendilerine bir meslek edinme eğilimi gösteren ve genelde merkezi sınavlara yönelik olarak öğrenim sürdürmeyererek, piyasa endeksli olarak kısa yoldan meslek edinme eğilimindeki öğrenciler olarak belirlenmesi çalışmadan elde edilecek sonuçların, kültürel, ekonomik, sosyal, çevresel ve programsal olarak değerlendirilmesine olan katkısını gerçekçi olarak yansıtmayı amaçlamaktadır.

Üç bölümden oluşan soru formatı Likert skalasıyla; (Kesinlikle Katılmıyorum, Katılmıyorum, Kararsızım, Katılıyorum, Kesinlikle Katılıyorum) katılımcıların görsel sanatlar dersi algısının, görsel sanatlar dersi kazanımlarının ölçülmesi ve görsellik algılarını ölçmeye dayalı 50 maddeye yer verilmiş; çoktan seçmeli ve yüz yüze görüşme metotlarında, ayrıca katılımcıların sanat eğitimine yönelik bilgi düzeyleri, tanımlama ve sosyo-demografik durumlarına ilişkin değişkenler de değerlendirilmiştir.

Araştırma aşağıdaki sorulara cevap aramak amacıyla gerçekleştirilmiştir:

- Ortaöğretim öğrencileri nezdinde Türkiye'deki sanat ve sanat eğitimini algılama ve değerlendirme düzeylerini ölçme.
- Ortaöğretim öğrencileri düzeyinde, sanat ve eğitiminin sosyo-kültürel kazanımlarına yönelik algı düzeyini ölçme.
- Sanat ve eğitimini algılama ve değerlendirme faktörleri arasındaki değişkenleri ölçme.
- Ortaöğretim öğrencilerinin görsel algı düzeyini ölçme.
- Sanat ve eğitime karşı algının değişkenliğini belirleyen faktörleri ölçme.

Araştırmada, ülkemizdeki ortaöğretim düzeyini belirlemek amacıyla bir Anadolu Lisesi ve bir Meslek Lisesi araştırma evreni olarak ele alınmıştır. Öğretim programları açısından birbirinden çok farklı olan bu liselerden elde edilecek sonuçlar sosyal, kültürel ve pedagojik açılarından önemsenmektedir.

2.2. Veri Toplama Aracı ve Verilerin Analizi

Araştırma verilerinin analizi aşamasında, araştırmanın amaçları doğrultusuna uygun olarak aşağıdaki işlemler gerçekleştirilmiştir:

Araştırmanın veri analizi bölümünde, Samsun ilinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı tür olarak birbirinden farklı programları uygulayan, 1 Anadolu Lisesi ve 1 Ticaret Lisesi olmak üzere iki okulda, 2013-2014 eğitim-öğretim yılında öğrenim gören toplam 400 öğrenci için 50 soruluk anket uygulaması belirlenmiştir. Örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin sosyo-demografik dağılımları yüzde olarak çıkarılmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin okul türü ve cinsiyet dağılımları toplamlarına ait puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını ölçmek amacıyla parametrik test uygulanmıştır. Öğrencilerin görsel algı, görsel sanatlar dersi kazanım algısı ve görsel sanatlar dersi algı sonuçları likert skalası ile değerlendirilmiştir. Analizlerin değerlendirilmesi SPSS for Windows 12.00 istatistik paket programı ile gerçekleştirilmiştir.

III. Bulgular

3.1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Sosyo-Demografik Durumu

Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyete göre dağılımı yüzde 65 kız, yüzde 35 erkektir. Yaş dağılımı açısından öğrencilerin yüzde 100'ü 20 yaşın altındadır. Yaşanılan yer bakımından öğrencilerin yüzde 80'i ilçe merkezinde, yüzde 20'si ise köyde yaşamaktadır. Öğrencilerin yüzde 90'ının anne ve babası ilkököl mezunudur. Araştırmaya katılan öğrencilerin yüzde 80'inin evinde bilgisayar ve internet bulunmaktadır. İki farklı türden okuldan seçilen öğrencilerin yarısının öğrenim gördüğü okulda herhangi bir sanat atölyesi ise bulunmamaktadır.

Tablo 2: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Sosyo-Demografik Dağılımı

Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Cinsiyet Dağılımı	KIZ	ERKEK
	%	%
Ticaret Lisesi	75	25
Anadolu Lisesi	55	45

Toplam Cinsiyet Dağılımı	KIZ	ERKEK
	%	%
	65	35

Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Sosyo-Demografik Dağılımı	%
Kendine ait odası bulunmayan öğrenci	61.6
Yaşadığı evde bilgisayar olmayan öğrenci	58.2
Yaşadığı evde internet bulunmayan öğrenci	70.4

3.2. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Görsellik Algılarının Değerlendirilmesi

Bireyin çevresi ve nesne ile olan etkileşimi algılama, bilme, düşünme ve öğrenmeyi gerçekleştirilmesine olanak sağlamaktadır. Bu kapsamda yetişme çağındaki bireyler açısından görsel algının önemi son derece önemlidir. Öğrenme sürecinde görsel algı doğrudan bilişsel sürece etki etmektedir.

Tablo 3: Görsellik Algısı Analiz Sonuçları

Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Görsellik Algısı %		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katlıyorum	Kesinlikle Katlıyorum
		%	%	%	%	
1	Görsel algı konusunda yeterli bilgiye sahibim	60	17,5	17,5	5	0
2	Görsel iletişim konusunda yeterli bilgiye sahibim	42,5	37,5	5	15	0
3	Görsel Okuryazarlık konusunda yeterli bilgiye sahibim	57,5	30	7,5	2,5	2,5
4	Görsel Kültür hakkında yeterli bilgiye sahibim.	27,5	40	22,5	10	0
5	Tüketim tercihlerimde görsellik benim için önemlidir	12,5	2,5	5	42,5	37,5
6	Estetik hakkında yeterli bilgiye sahibim	22,5	37,5	22,5	12,5	5
7	Günlük hayatımda estetik benim için önemlidir	20	15	10	40	15

Araştırmaya katılan öğrencilerin yüzde 100'ü görsel algı konusundaki bilgi düzeylerinin çok kötü olduğunu, yüzde 85'i görsel iletişim, yüzde 95'nin görsel okuryazarlık ve yüzde 90'ının görsel kültür konularındaki bilgi düzeylerinin yine çok kötü olduğunu belirtmişlerdir. Buna rağmen araştırmaya katılan öğrencilerin yüzde 80'inin Tüketim tercihlerinde görselliğe verdikleri değerler, görsel sanatlar eğitiminin günümüzün sosyo-kültürel ve pedagojik dönüşümlerinden uzak olduğunu göstermesi için yeterlidir. Görsellik algısı için sorulan 5 soruya verdikleri doğru cevaplar incelendiğinde öğrencilerin sanat eğitiminin yeni açılımları olarak yansıtılan günümüzün çağdaş kültürel yaklaşımlarına verdikleri cevaplar değerlendirildiğinde görsellik algısına yönelik yaklaşımlar hakkında tartışılmalı sonuçlara ulaşılmaktadır.

3.3. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Görsel Sanatlar Dersi Kazanımları Üzerinden Değerlendirilmesi

Tablo 4: Görsel Sanatlar Dersi Kazanım Algı Sonuçları

Görsel Sanatlar Dersi Kazanımları Algısı %		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
		%	%	%	%	
1	Sanatın toplum için önemi hakkında yeterli bilgiye sahibim	20	10	32.5	27.5	10
2	Görsel sanatlarla ilgili mesleklere ilgi duyuyorum	25	17.5	25	15	17.5
3	Sanatsal düzenleme ilkeleri hakkında yeterli bilgiye sahibim	50	35	10	2.5	2.5
4	Ana renk, ara renk ve kontrast (zıt) renkler hakkında yeterli bilgiye sahibim	20	12.5	32.5	25	10
5	Renkli resim teknikleri ve kullanılan malzemeler hakkında yeterli bilgiye sahibim	22.5	27.5	30	10	10
6	Çağdaş sanat akımları hakkında yeterli bilgiye sahibim	77.5	20	0	2.5	0
7	Estetik açıdan güzel bir imzaya sahibim	22.5	25	25	10	17.5
8	Gözlemeleme, çözümlenme ve düzenleme çalışmaları hakkında yeterli bilgiye sahibim	30	45	25	0	0

Araştırmaya katılan öğrencilerin görsel sanatlar dersi yıllık planındaki kazanımlara yönelik verdikleri cevapların yüzdelerle dağılımları incelendiğinde; görsel sanatlar dersinin öğrenciye kazandırdığı kültürel değerler hakkındaki sonuçların yaşadığımız çağda ülkemiz açısından olumlu sonuçlar olduğu söylenememektedir. Örneğin çağdaş sanat akımları hakkında yeterli bilgiye sahip öğrenci sayısı yüzde 0'dır. Sanatsal düzenleme ilkeleri hakkında yeterli bilgiye sahip öğrenci yüzde 5, gözlemeleme, çözümlenme ve düzenleme çalışmaları hakkında yeterli bilgiye sahip olma düzeyine olumlu cevap veren öğrenci sayısı yine yüzde 0'dır.

3.4. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Görsel Sanatlar Dersi Algılarının Değerlendirilmesi

Tablo 5: Görsel Sanatlar Dersi Algısı Sonuçları

Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Görsel Sanatlar Dersi Algısı		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
		%	%	%	%	%
1	Eğitim öğretim hayatımda Görsel Sanatlar Dersini gerektiği kadar önemsiyorum	12.5	12.5	20	20	35
2	Görsel sanatlar dersinin bütün bireyler için gerekli olduğunu düşünüyorum	17.5	7.5	10	20	45
3	Görsel Sanatlar Ders saatinin haftada (en az) iki saat olması gerektiği düşüncesindeyim	25	7.5	15	7.5	45
4	Sanat Eğitiminin bütün yaşantım için gerekli olduğunu düşüncesindeyim	15	7.5	10	22.5	45
5	Günlük yaşamımda sanata değer veriyorum	17.5	10	27.5	22.5	22.5
6	YGS-LYS kaygısının lisede görsel sanatlar dersine olan ilgi düzeyine olumsuz etki ettiği düşüncesine sahibim	30	7.5	15	25	22.5
7	Ünlü bir ressam olmaya yönelik istek ve duyguya sahibim	52.5	22.5	17.5	5	2.5
8	Görsel sanatlar dersinin toplumda gerektiği kadar önemsendiği düşüncesine sahibim	42.5	15	12.5	10	20

Araştırmaya katılan öğrencilerin bağlı buldukları okul ve öğrenim gördükleri bölümlere göre dağılımları incelendiğinde sanat eğitimini bir yaşam biçimi olarak gören öğrenci sayısı yüzde 67.5'i bulmaktadır. Bu oran sanata duyulan saygıyı yansıtmaması bakımından değerlidir. YGS-LYS kaygısının lisede görsel sanatlar dersine olan ilgi düzeyine olumsuz etki ettiği düşüncesine olumlu yaklaşan öğrenci yüzde 47.5'tir. Görsel sanatlar dersinin bütün bireyler için gerekli olduğunu düşüncesine olumlu yaklaşan öğrenci sayısı yüzde 65, Görsel Sanatlar Ders saatinin haftada (en az) iki saat olması gerektiği düşüncesine olumlu yaklaşan öğrenci sayısı ise yüzde 52.5 düzeyindedir. Buna rağmen ressam olmaya yönelik istek ve arzuya sahip öğrenci sayısının ise yüzde 7.5'i geçmediği görülmektedir. Bu oran öğrencilerin sanattan ne kadar kopuk olduklarının göstergesi olarak okunabilir.

400 öğrenci üzerinde yapılan araştırma sonuçları dikkate alındığında; Türkiye'de öğrenme döneminin en hassas olduğu ortaöğretim çağındaki bireylerin pek çoğunun görsel algı, görsel iletişim, okuryazarlıklar, görsel kültür, estetik, tasarım, medya, sanat ve sanat eğitimi, renklerin psikolojik ve sosyolojik önemi hakkındaki bilişsel düzeylerinin son derece zayıf olması, kurumsal ve kamusal eğitimin önemini gözden geçirmemiz için yeterli birer veridir. İnternet ve sosyal medya gibi yeni medya endüstrileri ve

estetik tüketimleriyle günlük yaşamını kurgulayan günümüz bireyleri için, çalışmamızda vurguladığımız kavramlar hakkında bilgi sahibi olmadan yetişmeleri kültürel ve kamusal anlamda önemli bir sorun olarak görülmektedir. Böylesine bir veri, insanın görsel düşünen bir canlı olduğu yönündeki kuramsal yaklaşımı ortaya koyan Arnhem'in kuramı bağlamında günlük yaşamını görsel tercihlerle sürdüren günümüz insanının görsel üretimler ve tüketimler hakkında kavramsal ve kuramsal anlamdaki ilgi ve bilgi eksikliği gibi tuhaf bir durumun göstergesi sayılabilir. Ortaöğretim programındaki mevcut görsel sanatlar dersinin algılanış biçiminden bahsederken, ders olarak önemsenmeyen, not olarak görülen, ders içerikleri çoğu zaman işlenmeyen, veli, öğrenci ve diğer öğretmenler tarafından dikkate alınmayan bu dersin programlarda öylesine yer aldığı ve kaderine terk edildiği izlenimlerine ulaşılır.

3.5. Sanat Eğitiminde Kamusal Algı, Kamusal Diyalektik: Disiplinler Arası Bulgular

Sanat eğitiminin pedagojik yapılanmalarına yönelik güncel bakış açılarının ana eksenini "disiplinler arası sanat eğitimi yaklaşımlarının" oluşturduğunu söylemek mümkündür. Böylesine bir yaklaşımı oluşturan tema, çoklu konu alanlarının birbirleriyle pedagojik, sosyolojik ve teknolojik etkileşimleri ile ilişkilendirilebilecek bütünlüştürücü bir programı konu edinir. Sanat eğitiminin odak olarak alındığı tematik yaklaşıma göre, birbirlerinden çok farklı konu alanlarını kapsayan disiplinlerin bağlamsal olarak oluşturdukları kapsam postmodern bir pedagoji, postmodern bir modeldir. "Bilimsel öğretimin klasikleri sanatta, gerçekliğin estetik özümsemesinin bir biçimi ve dolayısıyla, insanın dünya karşısında koyduğu faal ve pratik tavrın bir yanını görüyorlar, aynı zamanda sanatı belirli bir düşünme tipi, gerçeğin estetik bilgisi, toplumsal bilincin karmaşık kendine özgü bir biçimi ve bir ideoloji olarak tanımlıyorlardı" (Ziss, 2009, 17). Bugünün kuramsal yaklaşımları ve günlük yaşam modellerine göre bağlamlı bir bütün olarak sanata yaklaşan birçok kuramcı bu savları yeniden ele almış ve sanatın kamusal alandaki etkisini güncellemişlerdir. Bu bakımdan Tolstoy'a göre sanat, bireyler ve kitleler arasındaki etkileşimi sağlayan önemli bir olgudur (2013, 173).

"İnsanın en temel gereksinimlerinden birinin, kuşkusuz anlama, kavrama, anlamlandırma vb. bağlamında yaşamındaki her şeyi tanımlamak olduğu söylenebilir" (Ulusoy, 2005, 173). Günlük yaşamın görsel, imgesel ve estetik bileşenleri sanat ve eğitiminin kamusal alandaki önemini artırmaktadır. Algısal ve zihinsel tasarımlar okur-yazarlıklar kapsamında çözümlemeyi gerektiren yapılar olarak dikkati çekmektedir. Buna bağlı olarak büyük bir bölümü görsellerden oluşan anlam katmanları ve kurgularında sıkışan birey için çözümlemelerde bulunma ve analiz etme bir takım bilişsel aşamalara da işaret eder. Bilişsel alanın öğrenme yaşantıları açısından önemsenen değerleri incelendiğinde ülkemizde öğretim programları ile öğrenme yaşantıları merkezi sınavlarla sınırlanan süreçlere tanık oluyoruz. Çağımızın kültürel ve sosyal içerikli olgusal değişkenlerini okuma imkânı sunan duyuşsal ve devinimsel alanlar ise genel öğrenme yaşantıları arasında sınırlı olarak yer bulabilmekte, yetişen bütün bireyler için gerekli görülen bir kültür eğitimi olgusuna yönelik beklentiler güncellenememek-

tedir. Bilişsel olgular, öğrenme yöntemleri, fizyolojik bağlamlar ve teknolojik unsurlar görsel iletişim ve görsel öğrenme ve görsel tüketimi birey odaklı olarak etkileyen, yönlendiren ve ölçülebilen bir mecraaya sürüklemektedir. Bu durum görsel muhayyilenin psiko-fizyolojik durumunu ortaya kaymaktadır.

Gerçekliğin simgeselciliğinden hayli uzaklaşan ve gerçekliğin yaratıcısı olarak algılanan medya (Sennett, 1996, 63) ve görsel iletişim tasarımları, kamusal ortamlardaki kültürel yönelimleri fazlasıyla etkilemektedir. Sosyal paylaşımları görsel kültür üzerinden neticelenen ve tanımlanan günümüz bireyinin kamusal eylemlerinin sanat eğitimi ile olan bağıını çözümlemek çalışmamız açısından önemlidir. Medya, cep telefonu, televizyon, sinema, fotoğraf ve daha pek çoğu sanatsal kültürün ve görsel kültürün birer parçası olarak günlük yaşamın deneysel unsurları olarak sayılabilir ve daha ziyade bütün bunlar bireyin eğitim ve kültürlenme süreçlerine etki ettikleri belirtilebilir. İletişimin tasarımı, görsellerin tasarımı ve bir bütün olarak medyanın tasarımı nihayetinde bireyin tasarımı ve günlük yaşamın kurgulanması ile bağlam oluşturabilir. Günlük yaşam tasarımlarında bireyin sosyal ve kültürel faaliyetlerinde en direkt olarak ilgili olduğu görülebilen sanat ve eğitiminin ilişkili olduğu çoklu disiplinleri formül olarak bireyin pedagojik yaşamına girmesi araştırmamız açısından önemli görülmektedir. Bunun için görsel öğrenme ve görsel düşünme stratejilerinin ve ilkelerinin bu bağlamda önemsenmesi ve dikkate alınması Türkiye’de sanat eğitimi programı açısından önem taşımaktadır. “Yaşamın çeşitli alanlarına sanatsal öğenin girmiş olması; sanayi estetiğinin, işlevsel, konstrüktivist ve sanatsal ilkelerin organik birliği ortaya çıkan dizaynın artan önemi, sanatın özü üzerine bugün açılan tartışmaların büyük bir kesiminin nedenidir” (Ziss, 2009, 21). Ortak noktalarının bulunmasına karşın, sanatsal yaratı ile sanayi ürünlerine estetik bir biçim vermek arasında köklü ayrılıklar da bulunmasına rağmen konumuz gereği böylesi bir üretimin toplumsal ve bilimsel etkileriyle ilgilenmek durumundayız. Ziss, Jeremik’in antropolojik olarak nitelediğini ifade ettiği John Ruskin’in bilim ve sanatla ilgili şu sözünü paylaşır: Bilim, nesnel arasındaki bağıntıları inceler, sanat bunları insanla ilişkileri içinde ele alır. Sanat insan kalbi ve gözlerinin prizmasından geçerek yansımış olan her nesnenin neyi canlandırdığı ve bunun sonuçları ile ilgilendiğini aktarır Jeremik’e göre sanat, bilimin tersine, nesnel dünyansa gerçekten insani bir anlam getirir; bu yüzden onun görevi, bu dünyayı insanın gördüğü gibi canlandırmaktır (Ziss, 2009, 19,20). Bu ölçüde bütün bireylerin nesnel dünyasının birer tasarımcısı veya fenomeni olarak görmek ve bütün bireyin kültürel ve sosyal etkileşimlerini böylesi bir paylaşım yapılandırmak gerekmektedir.

Klasik öğrenme biçimlerini ve metotlarını dönüştüren; pedagojiye yeni kuram ve kavramlar öngören yaşam biçimlerini farklı bağlamlarda etkileyebilen bir sanat eğitiminden söz edebiliriz. Bu, iletişimi yönlendiren, görsel üretim ve tüketimleri bilişsel metotlarla uygulayan ve deneyleyen, günlük yaşamı büyük ölçüde kurgulayabilen ve tanımlayabilen bir sanat eğitimidir. “Popüler kültür ve sanat, sanayileşmiş

ve kentleşmiş bir topluma özgü yaşamı, duyguları ve düşünceleri yansıtmaktadır” (Turani, 2011, 174). “Sanat, salt toplumsal olayın ruhunu kavramak istemekle kalmaz; insani varlığı ve onun içinde evrimleştiği çevreyi ortaya çıkarıcı somut niteliklerde ve olgularda bu ruhu bulgulamaya çalışır. Gerçeğin görüngülerini estetik teklikleri içinde yansıtır; güzelin ve çirkinin yücenin ve bayağının, trajiğin ve komiğin ince eleğinden geçirir onları. Görüldüğü gibi sanat, yaşam olaylarını estetik ve ideolojik bir bakış açısından değerlendirmektedir” (Ziss, 2009, 36). İmgeye dayalı yaşam pratiklerinin merkeze alındığı bir ortamda kültürel alanın görselleşmesi ‘görsel kültür’ü devinimsel ve duyuşsal pratiklerle bireyin öğrenme yönelimlerine eklemektedir. “Güzel sanatları öğretimi, eleştirisi ve tarihine tahsis edilen disiplinler de değişmektedir” (Shiner, 2010, 399). Geleneksel yöntemlerle sürdürülen sanat eğitimi modellerine ek olarak görsel kültür ve çoklu disiplinlerle ilişkili sanat eğitimi dersi algısının ortaya çıktığını görüyoruz. “Popüler kültür ve sanat, sanayileşme ve kentleşme olarak tanımlanan toplumsal değişimin bir ürünü olarak kabul edilmektedir” (Şaylan, 2002, 86). Güncel her türden görsel iletişim tasarımlarını ve popüler kültür alanına giren bütün imgelerin tartışıldığı, yeniden üretildiği ve buna benzer deneymelerin yapıldığı türden bir sanat eğitimi metodu geliştirilebilir. “Sanat tıpkı bilim gibi yaşam deneylerini kısaltıp özetler, insanın ufkunu genişletir, başka dönemlere ve ülkelere ilişkin bilgilerimizi çoğaltır, gerçeklikteki görüngülerin özünü kavrayıp onların günlük yaşantıda her varlığın kavrayamayacağı yanlarını gösterir. Sanat her zaman bir gizli hakikate erişir. Çok iyi bilinen görüngülerde bile saklı yanları ortaya çıkarır, bayağıda eşsiz olanı, olağanüstüde sıradan olanı gösterir” (Ziss, 2009, 39). Sanatın görüngü yoluyla yaptığı şey, bir görme biçimi, çözümlenme ve değerlendirme bilinci sağladığı yönündedir.

Eğitimde başarıyı elde etme sürecinden söz ederken McCormick, bir şeyi yaratmak için gerekli olan vizyonun en önemli ögesinin o şeyi yaratmaya olan inanca ek olarak düşünceyi üretmenin önemli olduğunu belirtir (1994, 3). Elbette sanat eğitimine yönelik böylesi bir yaklaşımın ülkemiz açısından şimdiye kadar oluşmamış olduğu söylenilebilir. Sanatın spesifik algısının mevcut düşünsel ve uygulamaya yönelik yapısını incelediğimizde pedagojik ve kültürel beklentilerle ilgili sonuçlarında ülkemiz açısından olumsuz örneklerle karşılaşılabilir. Bu sonuçlar mevcut sanat eğitimi yöntemlerini sorgulamaya açabilir ancak toplumdaki algının değişmesi ise çok daha güç olarak görülmektedir. Ortaöğretim programında hâlen seçmeli olarak yer alan görsel sanatlar dersinin yanında sanat kültürü ve sanatla ilişkili kavramların bilgilerini içeren sanat-tasarım ve estetik bilgisi bütün bireyler için önemsenmelidir.

Tartışma ve Sonuç

Sanat kültürün ve üretimlerinin en önemli vitrinidir. Bu nedenle sanat eğitimi bütün bireyler için gerekli olan bir kültür eğitimidir. Görsel sanatlar eğitimi de bu vitrinin parçalarından biri olarak görülebilir. Günlük yaşamın fenomenolojik ritüelleri sanatsal ve estetik tüketime meylederken, medya ve görsel kültürün çokkültürcü ve disiplinli kurgularının tasarladığı öznelliğin üç boyutlu parametreler ve ilişkileri, dü-

zensiz ve belirsiz düzlemlerdeki sanal yaklaşımlar karşısındaki durumunu pedagojik ve kamusal olarak belirlemektedir. Birçok disiplinin etkileşimli olarak günlük yaşamı dizayn ettiğine tanık oluyoruz. Toplum mühendisliği, medya, görsel kültür ve iletişim tasarımı gibi birbirleriyle tematik olarak ilişkilendirilebilecek disiplinler yenilikçi sanat eğitimi yaklaşımı olarak geniş içerikli bütünleştirici bir program önermektedir. Sanat eğitiminin kamusal algısının ve gerçekliğinin sorgulanarak incelendiği bu çalışma, gelenekçi ve gelecekçi bakış açıları kapsamında sanat eğitimini sınırlayan merkezi sınavlar ve müfredat yansılarının ülkemiz açısından değerlendirilmesini tartışmaya açılmasını amaçlamaktadır. Araştırmanın ortaya koyduğu sonuçlar doğrultusunda, mevcut sanat eğitiminin teorik ve uygulama içerikleri bakımından elde edilen sonuçlar kapsamında sanat eğitimi programlarının yeniden yapılandırılması ve kamusal algısına yönelik önerilere yer verilmiştir.

Günümüzde merkezi sınavlara dayalı sistem ve popüler kültürün ara kesitinde, seçmeli bir ders saati olarak okutulan görsel sanatlar dersinin; görsel kültür, popüler kültür, görsel okuryazarlık, görsel iletişim, medya, eleştirel pedagoji ve yapılandırmacı yaklaşım gibi farklı pedagojik bağlamlarla akademik olarak ele alınmaya, medya ve iletişim çağının iktidarında kültür, bilgi ve estetik temellerinde yeniden inceleme konusu yapılmaya ihtiyacı vardır. Sanat eğitimine yönelik geçmişten günümüze aktarılan algılar ve buna yönelik oluşturulan kültür ülkemiz açısından zamanın çok gerisinde kalmıştır. Sonuç olarak; görsel sanatlar dersinin belirlenmiş olan amaçlarının hedefine ulaşmadığı, önemsenmediği, görsel sanatlar dersinin not olarak görüldüğü, dersin işlenişinde estetik ve pedagojik kriterlere dikkat edilmediği görülmektedir. Araştırma bulgularının fizyonomik açıdan ortaya koyduğu değerleri, bütünsel olarak ele aldığımızda; Anadolu Liseleri ve Ticaret Liselerinde öğrenimini sürdüren 400 öğrenci üzerindeki alıcı araştırmasının verilerine göre ortaya çıkan sonuçlar şöyle özetlenebilir:

- Eğitim programlarındaki konumu kamusal algı tarafından belirlenen sanat eğitiminin rasyonel temelleri tartışmalıdır.
- Sanat eğitiminin genel eğitim programlarındaki yeri, kamusal eğitim ve kamusal gerçekliğin ötelendiğini göstermektedir.
- Görsel Sanatlar Dersinin 1 saat olarak sınırlandırılması bu derse yönelik toplumsal algıyı da yönlendirmektedir.
- Görsel Sanatlar Dersinin 2013 Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği'ne göre belirlenen 40 dakikalık ders saatinin bu dersin uygulanabilirliğini büyük ölçüde sınırlandırdığı açıktır.
- Birçok okulda sanat atölyesi bulunmamakla birlikte, mevcut sanat eğitiminin varlığı tartışma konusudur.
- Sanat eğitiminin bir hobi ve sadece yeteneği olanlara yönelik bir eğitim olduğu algısı yerleşmiştir.
- Sanat eğitiminin en az 2 saat olarak düzenlenmesi, sanat ve eğitime yönelik toplumsal algının değişmesine katkı sağlayabilir.

Kaynakça

- ASLAN, Hasbi, 2012. Gelecekçi Sanat Eğitimi Modellerine Temel Oluşturması Bakımından Görsel Okuryazarlık ve Eleştirel Pedagoji İlişkisi, Doktora Tezi, OMÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- BAMFORD, Anne, 2003, "The Visual Literacy White Paper", Art and Design University of Technology, Australlia, Sdney, (ss.1-8).
- BENJAMİN, Walter, 1995. "Hikâye Anlatıcısı", (Çev. N. Gürbilek ve S. Yücesoy), Son Bakışta Aşk. (Hzl. N. Gürbilek), (Çev.A. Doğukan vd.), İstanbul: Metis Yayınları.
- BOZKURT, Nejat, 2013. Sanat ve Estetik Kuramları, Ankara: Sentez Yayıncılık.
- BUYURGAN, Serap ve BUYURGAN, Ufuk, 2012. Sanat Eğitimi ve Öğretimi, 3. Baskı, Ankara: Pegem Akademi.
- EURYDICE, EACEA, 2007. Education, Audiovisual & Culture Executive Agency, AB Eğitim, Görsel-işitsel ve Kültür Genel Müdürlüğü, Avrupa'da Okullarda Sanat ve Kültür Eğitimi.
- GARDNER, Howard, 1990. Art Education and Human Development, Getty Publications, Los Angeles, California, Printed in the United States of America.
- MEB, 2010, "Ortaöğretim Kurumları Haftalık Ders Çizelgelerinde Yer Alan Derslerin Uygulanmasına Yönelik Açıklamalar", http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/42/21/325779/icerikler/secmeli-dersler_149514.html.
- MEB, 2009, "Öğretim Programı", ttkb.meb.gov.tr/program2.aspx/program2.aspx?islem=1&kno=73
- MCCORMICK, Lucy, Calkins, 1994. The Art Of Teaching Writing, A division of Reed Elsevier Inc. Teachers College, Columbia University, USA.
- NIETZSCHE, Friedrich W. 2009. Seçilmiş Düşünceler, (Çev. S. Tiryakioğlu), İstanbul: Özgür Yayın Dağıtım.
- NIETZSCHE, Friedrich W. 2012. Aforizmalar, 1. Baskı, Ankara: Tutku Yayınları.
- OKTAY, Ahmet, 1995. "Sanat Eğitiminin Önemi ve Sanatın Geleceği", Sanat Eğitiminin Geleceği, Türk-Alman Kültür İşleri Kurulu Yayın Dizisi, Redaktör: İnci San, Yayına Hazırlayan Dr. Hasan Coşkun, Ankara.
- SAN, İnci, 2002. Sanat Eğitimi Kuramları, Ankara: Ütopya.
- SENNETT, Richard, 1996. Kamusal İnsanın Çöküşü, (Çev. S. Durak, A. Yılmaz), İstanbul: Ayrıntı.
- SHİNER, Larry, 2010. Sanatın İcadı, (Çev. İsmail Türkmen), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- ŞAYLAN, Gencay, 2002. Postmodernizm, Ankara: İmge Kitapevi.
- TOLSTOY, L.N. 2013. Sanat Nedir?, (Çev. Mazlum Beyhan), İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- TURANİ, Adnan, 2011. Çağdaş Sanat Felsefesi, İstanbul: Remzi Kitapevi.
- ULUSOY, M. Demet, 2005. Sanatın Sosyal Sınırları, Ankara: Ütopya.
- UYSAI, Arzu, 2005. "İlköğretimde Verilen Sanat Eğitimi Derslerinin Yaratıcılığa Etkileri", Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi, Cilt 6, Sayı 1, (ss.41-47).
- ZISS, Anver, 2009. Gerçekliği Sanatsal Özümsemenin Bilimi Estetik, (Çev. Y. Şahan), 1. Baskı, İstanbul: Hayalbaz Kitap.